

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
دانشکده علوم سیاسی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M. A)
رشته علوم سیاسی

موضوع:

بنیان‌های اخلاقی در اندیشه و عمل سیاسی مهاتما گاندی

استاد راهنما:

سرکار خانم دکتر زهره بالازاده

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر حبیب‌الله ابوالحسن شیرازی

پژوهشگر:

امیر وزیری اقدم

سال تحصیلی:

زمستان ۹۰

تعه‌دنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجان‌ب امیر وزیرى اقدم دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۸۷۰۰۰۱۳۴۸۰۰ در رشته علوم سیاسی که در تاریخ ۹۰/۱۱/۵ از پایان نامه خود تحت عنوان بنیان های اخلاقی در اندیشه و عمل سیاسی مهاتما گاندی با کسب نمره و درجه دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق رو پژوهش انجام شده توسط اینجان‌ب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجان‌ب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۰/۱۱/۵

امیر وزیری اقدم دانشجوی کارشناسی ارشد علوم سیاسی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره به
حروف و با درجه مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول : کلیات
۲	۱-۱ مقدمه.....
۳	۲-۱ طرح مسئله.....
۴	۳-۱ هدف پژوهش.....
۴	۴-۱ اهمیت و انگیزه انتخاب موضوع.....
۵	۵-۱ سؤالات پژوهش.....
۵	۱-۵-۱ سؤال اصلی.....
۵	۲-۵-۱ سؤالات فرعی.....
۵	۶-۱ فرضیه.....
۵	۷-۱ متغیرهای تحقیق.....
۵	۸-۱ تعریف مفاهیم.....
۶	۹-۱ روش پژوهش.....
۶	۱۰-۱ روش گردآوری اطلاعات.....
۶	۱۱-۱ پیشینه و ادبیات پژوهش.....
۸	۱۲-۱ سازماندهی پژوهش.....
۹	۱۳-۱ محدودیت ها و مشکلات پژوهش.....
	فصل دوم : چارچوب نظری
۱۲	۱-۲ تعریف عدم خشون یا اهیما.....
۱۴	۲-۲ پیشینه تاریخی عدم خشونت یا اهیما.....
۱۴	۱-۲-۲ لائوتسه و تائو.....
۱۶	۲-۲-۲ بودا و عدم خشونت.....
۱۹	۳-۲-۲ سرود خدایان و عدم خشونت.....
۲۲	۴-۲-۲ آیین جین و عدم خشونت.....
۲۵	۳-۲ عدم خشونت و کتاب عهد عتیق.....

- ۲۷..... ۱-۳-۲ عیسی مسیح و موعظه سر کوه.....
- ۲۹..... ۲-۳-۲ عباراتی چند از موعظه سر کوه.....
- ۳۱..... ۴-۲ سقراط و عدم خشونت.....
- ۳۴..... ۵-۲ عدم خشونت در تعالیم دین زردشت.....
- ۳۶..... ۶-۲ اسلام و عدم خشونت.....
- ۴۲..... ۷-۲ ثورو و تفکر نافرمانی مدنی.....
- ۴۵..... ۸-۲ تولستوی و عدم خشونت.....

فصل سوم: مروری بر زندگی و اندیشه های سیاسی و اخلاقی مهاتما گاندی

- ۵۵..... ۱-۳ دوران کودکی گاندی.....
- ۵۶..... ۲-۳ دوران نوجوانی.....
- ۵۷..... ۳-۳ سفر به انگلیس.....
- ۵۹..... ۱-۳-۳ پیوستن گاندی به انجمن گیاهخواری لندن.....
- ۶۰..... ۲-۳-۳ آشنایی با ادیان مختلف.....
- ۶۲..... ۴-۳ بازگشت به هند.....
- ۶۲..... ۱-۴-۳ شروع به کار وکالتو مغایردانستن آن با اخلاقیات.....
- ۶۳..... ۲-۴-۳ افق آینده درخشان گاندی.....
- ۶۴..... ۵-۳ سفر به افریقای جنوبی.....
- ۶۴..... ۱-۵-۳ موقعیت سیاسی افریقای جنوبی در اواخر قرن ۱۹.....
- ۶۵..... ۲-۵-۳ ایجاد کنگره هندی ناتال.....
- ۶۶..... ۳-۵-۳ نخستین مبارزه ساتیاگراهی.....
- ۶۷..... ۴-۵-۳ وفاداری به قوانین و دولت انگلیس.....
- ۶۸..... ۶-۳ بازگشت مجدد به سرزمین هند.....
- ۶۹..... ۷-۳ سفر مجدد به افریقای جنوبی.....
- ۷۰..... ۱-۷-۳ جنگ بوئرها و انتشار روزنامه عقیده هندی.....
- ۷۱..... ۲-۷-۳ شورش زولوها.....
- ۷۲..... ۸-۳ اندیشه های اساسی مهاتما گاندی.....
- ۷۳..... ۱-۸-۳ براهماچاریا.....

۷۴	۲-۸-۳ ساتیاگراها.....
۷۵	الف - گاندی و ساتیاگراها.....
۷۷	ب - ساتیاگراهی در افریقای جنوبی و لغو قانون سیاه.....
۷۹	۳-۹- تأثیر پذیری گاندی از سایر متفکرین.....
۷۹	۳-۹- ۱- گاندی و راسکین.....
۸۲	۳-۹- ۲- گاندی و تولستوی.....

فصل چهارم : بررسی رابطه اخلاق با سیاست

۸۸	۴-۱- اخلاق.....
۸۸	۴-۱-۱- تعریف فلسفه اخلاق.....
۸۹	۴-۱-۲- اخلاق در اصطلاح.....
۹۱	۴-۱-۳- تعریف علم اخلاق.....
۹۲	۴-۱-۴- روش های مطالعه در فلسفه اخلاق.....
۹۲	۴-۲- سیاست.....
۹۳	۴-۲-۱- سیاست و پولیتیک.....
۹۳	۴-۲-۲- تعریف سیاست از دید محققان خارجی.....
۹۴	۴-۳- ارتباط میان اخلاق و سیاست.....
۹۵	۴-۳-۱- اخلاق و سیاست نزد پیشگامان اندیشه.....
۹۵	۴-۳-۱-۱- اخلاق و سیاست در دوران باستان.....
۹۶	الف - اخلاق در شرق باستان.....
۱۰۱	ب- اخلاق در غرب باستان.....
۱۰۵	۴-۳-۱-۲- اخلاق در مکتب رواقی و اپیکوری.....
۱۰۶	۴-۳-۲- اخلاق ودین در عصر نوزایش.....
۱۰۶	۴-۳-۲-۱- اخلاق و سیاست در اندیشه سیاسی قرون وسطی.....
۱۰۸	۴-۳-۲-۲- اخلاق سیاسی دوران رنسانس.....
۱۱۱	۴-۳-۳- فلسفه اخلاق در قرن ۱۷ و ۱۸.....
۱۱۱	۴-۳-۴- اخلاق و سیاست در قرن ۱۹.....
۱۱۷	۴-۳-۵- اخلاق در اندیشه سیاسی قرن ۲۰.....

فصل پنجم: استقلال شبه قاره هند با توسل به بنیان های اخلاقی موجود در اندیشه و عمل

سیاسی گاندی

- ۱-۵-۱ موقعیت و اهمیت سرزمین هندوستان..... ۱۱۶
- ۱-۵-۱-۱ آغاز شکل گیری تمدن کهن هند..... ۱۱۹
- ۱-۵-۲ موقعیت جغرافیایی و اهمیت هند..... ۱۲۰
- ۱-۵-۳ نشر اسلام در شبه قاره هند..... ۱۲۱
- ۲-۵-۲ استیلای امپراتوری مغولی و سلطه استعماری بریتانیا بر سرزمین هندوستان..... ۱۲۲
- ۳-۵-۳ تشکیل کنگره ملی هند و حزب مسلم لیگ به عنوان اولین کانون های مقاومت..... ۱۲۴
- ۴-۵-۴ آغاز فعالیت های مبارزاتی گاندی..... ۱۲۶
- ۱-۴-۵-۱ تأسیس جماعت معنوی..... ۱۲۷
- ۲-۴-۵-۲ تلاش برای بهبود وضع طبقه نجس ها..... ۱۲۸
- ۳-۴-۵-۳ اولین نافرمانی مدنی..... ۱۲۹
- ۵-۵-۵ وضعیت هندوستان در جنگ جهانی اول..... ۱۳۰
- ۶-۵-۶ آغاز مبارزات گاندی علیه بریتانیا..... ۱۳۱
- ۱-۶-۵-۱ دومین نافرمانی مدنی..... ۱۳۴
- ۲-۶-۵-۲ راهپیمایی نمک و پیامد های آن..... ۱۳۶
- ۳-۶-۵-۳ حضور در کنفرانس لندن..... ۱۴۰
- ۴-۶-۵-۴ زندانی شدن گاندی..... ۱۴۲
- ۷-۵-۷ جنگ دوم جهانی و تناقض عمل گاندی با اصل عدم خشونت..... ۱۴۴
- ۱-۷-۵-۷ تفرقه میان هندوها و مسلمانان..... ۱۴۶
- ۲-۷-۵-۷ استقلال شبه قاره هند..... ۱۴۷
- ۳-۷-۵-۷ کشته شدن گاندی به دست یک هندوی متعصب..... ۱۴۸
- نتیجه گیری..... ۱۵۰
- منابع و مآخذ..... ۱۵۶

فصل اول

کلیات

۱-۱ مقدمه

مردان بزرگ را همیشه باید در تاریخ جستجو کرد. تاریخ جهان مشحون از شرح زندگی و خدمات عمومی

شخصیت های مشهور دوران ها و قرن هاست. خدمات بزرگان ، در تاریخ ثبت شده است و با گذشت زمان ، رنگ تاریکی و فراموشی به خود نمی گیرد. مهاتما گاندی^۱ در تاریخ معاصر ، چنین مقام والایی را دارا است.

این گاندی کیست که نه فیلسوف است ، نه دانشمند ، نه نویسنده ، نه سیاستمدار ، و حتی نه پیام آور ، اما بزرگترین مردان قرن ما به ستایش از او می پردازند. این گاندی کیست که فیلسوف و شاعر نامدار هند تاگور^۲ به او ((لقب مهاتما^۳ می دهد ، و وی را روح بزرگ می نامد.)) (زینکین، ۱۳۸۹، ص ۱۰۸) چرا تولستوی^۴ نویسنده نامدار و شهیر روسی، کوشش های او را در جهان برترین می داند و نویسنده معروف فرانسوی رومن رولان^۵ ، داستان زندگی اش را می نویسد؟

گاندی چه کرده است که بزرگترین دانشمند قرن ما اینشتین^۶ ، او را روشن بین ترین سیاستمدار جهان می شناسد؟ گاندی چه کرده است که سیصد میلیون هندی او را مرد مقدس می دانند؟ این مرد چه ویژگی هایی دارد که به وجدان یک ملت تبدیل می شود؟

^۱Mohandas Karamchand Gandhi

^۲Rabideranat Tagore

^۳Mahatma

^۴Lev Nikolaevich Tolstoi

^۵Roman Rolland

^۶Albert Einstein

چرا چارلی چاپلین^۷ ها، برنارد شاو^۸ ها و حتی دیکتاتورهایی چون موسولینی^۹ ها به دیدارش می شتابند؟ چرا تشریفاتی ترین شاه جهان جورج پنجم^{۱۰} و نیز ملکه انگلستان به ناچار، در حالی با او دیدار می کنند که تن پوشی لُنگ مانند، بر تن دارد و با دمپایی ساده خود به کاخ ملکه آمده است؟

این مرد بی آزار فروتن و نحیف کیست که پاپ حتی از دیدنش بیم دارد و به علت تن پوش نیمه برهنه او، حاضر به پذیرفتنش نیست و چرچیل^{۱۱} از شنیدن نامش کف بر دهان می آورد، و حاضر نمی شود رهبر مردمی هند را ببیند. این هندوی ناتوان و نیمه جان که گاهی چوبی دراز در دست دارد، با چه سلاحی بر نیرومندترین امپراتوری جهان بدون شلیک گلوله ای، پیروز می شود؟ به راستی این مرد کیست؟ چگونه می اندیشیده و چگونه می زیسته که در زمان خود، برای بسیاری از مردم الگو می شود و لقب پدر اعتراضات بدون خشونت را کسب می نماید.

گانندی هیچگاه قولماکیاولی^{۱۲} را باور نداشت که هدف، وسیله را توجیه می کند و با پیوند زدنشفت مسیحی - ارتدوکسی که از لئون تولستوی آموخت و با ادغام آن با فرهنگ هندو، میراثی بر جای گذاشت کهاز موهبت های قرن بیستم به شمار می آید.

مهاتما گاندی در یک کلام مردی است که به باور های خود اعتقاد دارد، و به آن چه می گوید عمل می کند، و در اصل اولین نفری است که به مؤعظه خود می اندیشد و در آن غرق می شود.

۱-۲ طرح مسئله

مردی که به عنوان رها کننده هند شناخته می شود آن قدر نامش با این کشور عجین شده است که بی اغراق می توان گفت که هرگاه نام هند به ذهنمان خطور می کند نام مهاتما گاندی نیز ناخودآگاه در کنارش نمود پیدا می کند. اما به راستی این مرد دارای چه خصوصیتی بوده که وی را تا این گونه متمایز کرده است؟

^۷Charlie Chaplin

^۸George Bernard Shaw

^۹Benito Mussolini

^{۱۰}George Ernest Albert

^{۱۱}Winston Churchill

^{۱۲}Niccolo Machiavelli

انگیزه و مشوق گاندی برای ورود به سیاست، بنا بر گفته خود او عشق به حقیقت، و صداقت در کلام و عمل میباشد. در این تحقیق ما به این مسئله پرداخته ایم که بنیان های اخلاقی در اندیشه و عمل سیاسی گاندی ریشه در چه باورهایی دارد؟ و چگونه مهاتما گاندی توانسته است با توسل به بنیان های اخلاقی مذهب هندودر شبه قاره هند، بدون خونریزی و خشونت، به استقلال برسد؟ بر این اساس، پژوهش حاضر در نظر دارد که نظرات اخلاقی و سیاسی مهاتما گاندی را مورد کاوش قرار دهد و از جنبه های گوناگون این نظریات را مورد تفسیر قرار دهد.

۱-۳ هدف پژوهش

هدف از این پژوهش، بررسی مکانیسم های تعامل اندیشه های اخلاقی و عمل سیاسی، نحوه تعامل یافتن و پاسخ این پرسش است که آیا اندیشه و عمل در این موضوع خاص (اندیشه اخلاقی و عمل سیاسی) وجود دارد یا خیر؟ و اگر چنین تعاملی وجود دارد نحوه و جهت آن چگونه است؟ بر این اساس و برای بررسی نظری و عملی تحولات و دگرگونی های اجتماعی و تأثیر و تأثر متعاملان اندیشه و عمل، به تبیین نوع ارتباط میان آن دو می پردازیم و در این راستا با در نظر گرفتن این ارتباط و نحوه عمل آن، به تحلیل دقیق کنش های اجتماعی مبتنی بر اندیشه ها و بنیان های اخلاقی مهاتما گاندی پرداخته می شود.

۱-۴ اهمیت و انگیزه انتخاب موضوع

رعایت اصول اخلاقی در امور سیاسی، نیاز فطری هر فرد یا جامعه ای است. چرا که تاریخ بشر غالباً با جنگ و خونریزی همراه بوده است و لذا انسان ها همواره به دنبال چاره جویی برای حصول تعامل لازم و مناسب بین اخلاق و سیاست بوده اند. در همین راستا دنیای امروز ما نیاز به مردان بزرگی دارد که بتوانند برای جامعه بشریت صلح و امنیت حقیقی به ارمغان آورند. مهاتما گاندی هم یکی از آن مردان بزرگ است. با اینکه از زمان مرگ گاندی بیش از شصت سال می گذرد ولی همچنان او و اندیشه های اخلاقی اش می تواند الگویی مناسب برای دولت ها و ملت های دنیا باشد. لذا مهمترین انگیزه در تدوین این پژوهش، صداقت نظریات مهاتما گاندی است و اینکه

گانندی تنها به ابراز نظرات خود نمی پردازد؛ بلکه آن را در میدان عمل به اثبات می رساند و کشور خود را از ستم استعمار، بدون خونریزی و درگیری آزاد می سازد. گانندی یکی از کسانی است که در رهایی ما از بار خشونت، سهم بسیار عمده ای دارد. برای جهان ما که در آن خشونت امری فراگیر است، تعالیم گانندی همواره ارزشمند است.

۱-۵ سوالات پژوهش

۱-۵-۱ سوال اصلی

بنیان های اخلاقی در اندیشه و عمل سیاسی مهاتما گانندی، ریشه در چه باورهایی دارد؟

۱-۵-۲ سوالات فرعی

- ۱- اخلاق و سیاست چه جایگاهی در اندیشه دینی مهاتما گانندی دارد؟
- ۲- چه متفکری بیشترین تأثیر را بر اندیشه عدم خشونت و نافرمانی مدنی گانندی در قرن بیستم گذاشته است؟

۱-۶ فرضیه

بنیان های اخلاقی در اندیشه و عمل سیاسی گانندی، ریشه در مذهب و فلسفه هندو، و آموزه هایی چون اصل عدم خشونت و تمسک به حقیقت دارد.

۱-۷ متغیرهای تحقیق

متغیر مستقل: بنیان های اخلاقی (حقیقت و عدم خشونت)

متغیر وابسته: اندیشه و عمل سیاسی مهاتما گانندی

۱-۸ تعریف مفاهیم

در تحقیق حاضر، ما با مفاهیم یا واژگان کلیدی سرو کار خواهیم داشت که عبارتند از: **اخلاق**^{۱۳}: به فضائل و رذائل نفسانی مربوط میشود که در آن انسان به صورت ملکه یا خلقی راسخ درآمده باشد. هدف نهایی از پرداختن به اخلاق، دور کردن رذائل از وجود آدمی، و استقرار فضائل در نفس اوست.

^{۱۳}Ethics

اهیمسا : از دو کلمه (آ) علامت نفی، و (هیمسا) به معنی بدی کردن ترکیب یافته است. اهیمسا به معنی بدی نکردن و تعدی نکردن، و صدمه نزدن به هر ذی حیاتی است.

ساتیاگراها^{۱۴}: (ساتیا) یعنی حقیقت، که از ریشه سات در زبان سانسکریت^{۱۵} می آید و به معنای هستی، و حتی تمامی هستی است زیرا خداوند است. (گراها) به معنای ثبات، به عنوان معادل قدرت به کار می رود.

ساتیاگراهی یعنی پایبندی به حقیقت در تمامی حالات، بدون توجه به شدت طوفان؛ ساتیا گراهی نیرویی است که از حقیقت و عشق، یا نفی خشونت زاده می شود.

بهگود گیتا^{۱۶} یا بهاگاواد گیتا: مهمترین و اسرارآمیزترین بخش حماسه هندی موسوم به مهابهاراتا^{۱۷} است که از دو کلمه (بهگوان) به معنی خداوند، و (گیتا) به معنی (سرود و نغمه)، تشکیل شده و از نظر لغوی (سرود خدایان) نام دارد. شامل هجده فصل و دربرگیرنده حدود هفتصد بیت میباشد.

عمل سیاسی: منظور از عمل سیاسی، مجموعه فعالیت ها، دیدگاه ها و نظریات سیاسی است که افراد یا گروهها، اعم از اینکه بر سر قدرت باشند و یا مخالف با آن، نسبت به دولت و حکومت اتخاذ می کنند.

۹-۱ روش پژوهش

روش پژوهش در این رساله، استفاده از روش توصیفی _ تحلیلی با استفاده از داده های تاریخی است.

۱۰-۱ روش گرد آوری اطلاعات

این تحقیق به روش کتابخانه ای و با استفاده از مقالات فارسی و انگلیسی و دیگر منابع مجاز صورت گرفته است.

۱۱-۱ پیشینه و ادبیات پژوهش

در مورد مهاتما گاندی و اندیشه های سیاسی و اخلاقی او، قلم فرسایی های متعددی در خارج از کشور صورت گرفته است. در بین منابع لاتین، اندیشه عدم خشونت و تاریخچه آن و نافرمانی مدنی

^{۱۴}Satyagraha

^{۱۵}Sanskrit

^{۱۶}Bhagavad Gita

^{۱۷}Mahabharata

با الگو گرفتن از اندیشه‌های مهمسای مهاتما گاندی، به کرات از سوی نویسندگان دنیا پرداخته شده است. ولی در کشور ما تنها آقای رامین جهانبگلو به عدم خشونت، به صورت تخصصی پرداخته است و کتاب‌هایی هم در این زمینه نوشته است. با جست و جو در میان تحقیقات صورت گرفته بین پایان‌نامه‌های دانشجویان سراسر کشور درباره مهاتما گاندی، تنها به یک مورد درباره گاندی برخوردیم؛ که زمان نگارش آن سال ۱۳۴۷ می‌باشد. آقای حسین پیروی میلانی در پایان‌نامه خود، نقش نهر و گاندی را در استقلال شبه قاره هند مورد بررسی قرار داده است. با این حساب، پایان‌نامه حاضر، نوعی نوآوری در پژوهش محسوب می‌شود.

تلاش زیادی صورت گرفته است تا از منابع معتبر و قابل اعتماد جهت ارجاع در پایان‌نامه استفاده گردد. در این راستا توجه به جستجو در اینترنت، و استفاده از کتاب‌های مختلف فارسی و لاتینی در دستور کار قرار گرفت. مهمترین کتاب‌هایی که در این پایان‌نامه به آنها مراجعه شده، عبارتند از:

۱- کتاب **سرگذشت من یا تجربیات من با راستی**، تألیف مهاتما گاندی، ترجمه مسعود برزین: این کتاب منعکس‌کننده نظریات اصلی شخص مهاتما گاندی است. این کتاب را گاندی زمانی نوشته که در زندان به سر می‌برده است. گاندی این کتاب را به درخواست دوستانش به رشته تحریر درآورده است. او در این کتاب کوشش می‌کند داستان تجربیات متعددش را با راستی و حقیقت را بیان کند. در این کتاب گاندی در مورد عدم خشونت و اقدامات مسالمت‌آمیز، تجرد و اصول دیگری که جدا از راستی است نیز صحبت می‌کند. گاندی معتقد بود که هیچ نکته‌ای از نکات زندگی‌اش را ناگفته نخواهد گذاشت و حتی چیزهای زشت و ناپسندی را هم که در طول زندگی مرتکب آن شده است بی‌پروا خواهد گفت. که در این کتاب ما شاهد آن هستیم.

۲- کتاب **اندیشه عدم خشونت** تألیف رامین جهانبگلو، ترجمه محمد رضا پارسایار: پژوهنده ذیل چهار محور اساسی با نگرشی تاریخی، ریشه‌های عدم خشونت را بر می‌شمارد. در بخش نخست، ریشه‌های عدم خشونت در برخی مکاتب دینی - اعتقادی بررسی و تبیین می‌شود. محور دوم، به اندیشه و فعالیت‌های بنیانگذاران فرهنگ عدم خشونت اختصاص دارد. محور سوم، بررسی شیوه‌های مبارزه‌ای چهار شخصیت عدم خشونت در قرن بیستم می‌باشد. محور چهارم، نگاهی

است گذرا به شخصیت ها و جنبش هایی که در بیست سال اخیر نمایان گر عدم خشونت بوده اند.

۳- کتاب اخلاق و سیاست اندیشه سیاسی در عرصه عمل ، نوشته علی اصغر کاظمی : در این کتاب مؤلف به دنبال بررسی رابطه اخلاق و سیاست از زمان باستان تا به امروز است. البته مؤلف در حد تحلیل ، به بررسی موضوع نمی پردازد ، بلکه به دنبال ارائه نظریه ای است که اساس آن وحدت و یگانگی اخلاق و سیاست می باشد.

۴- کتاب مهاتما گاندی ، نوشته رومن رولان ، ترجمه محمد قاضی : در این کتاب رومن رولان نویسنده شهیر فرانسوی ، داستان مبارزه ها و اصول اندیشه های مهاتما گاندی را به رشته تحریر در می آورد. یکی از ویژگی های این کتاب این است که رولان زمانی این کتاب را نوشت که مهاتما گاندی زنده بود و برای شرکت در کنفرانس میزگرد ، عازم لندن بود . در این سفر بود که گاندی و رولان با هم آشنا شدند و بعد از این آشنایی بود که رومن رولان تصمیم گرفت داستان زندگی مردی را که در قید حیات بود ، برای مخاطبانش بازگو کند.

۱-۱۲ سازماندهی پژوهش

سازماندهی پژوهش با نظر استاد راهنما در پنج فصل ، به شرح زیر تنظیم شده است :
در فصل جاری ، که فصل اول را شامل میشود به طرح مسئله و کلیات اصلی پژوهش همچون مقدمه ، اهداف تحقیق ، سؤال و فرضیه تحقیق ، روش تحقیق و متغیرهای تحقیق خواهیم پرداخت.

فصل دوم شامل دو بخش است :

بخش اول، به بررسی نظری اندیشه عدم خشونت، منابع تاریخی عدم خشونت پرداخته شده است. در بخش دوم ، اندیشه های مقاومت منفی هنری دیوید ثورو و نظریه عشق و محبت لئون تولستوی را که در اوایل قرن بیستم ابراز شده است، مورد بررسی قرار داده ایم .

فصل سوم شامل دو بخش است :

بخش اول ، مروری بر زندگی مهاتما گاندی تا زمان حضور او در کشور افریقای جنوبی ، مورد بررسی قرار می گیرد..

اما در بخش دوم، تأثیر پذیری اندیشه های اخلاقی و سیاسی مهاتما گاندی از متفکران غربی به خصوص راسکین^{۱۸} و تولستوی نشان داده می شود که نتیجه آن منجر به پیدایش سه نظریه سارودایا^{۱۹}، ساتیاگراها و هند سواراج^{۲۰} گاندی شده است.

فصل چهارم به بررسی طرح داده های تحقیق حول محورهای اخلاق و سیاست و نظریات مطرح شده در باب اخلاق و سیاست نزد پیشگامان اندیشه، تا آستانه قرن بیستم بررسی شده است. استقلال شبه قاره هند با توسل به بنیان های اخلاقی موجود در اندیشه و عمل سیاسی گاندی، فصل پنجم پایان نامه را تشکیل داده است.

در پایان، با طرح نتایج بررسی های انجام شده حول فرضیه تحقیق، به ارزیابی فرضیات و پاسخ به سؤالات تحقیق، نتیجه گیری خود را اعلام می کنیم.

۱-۱۳ محدودیت ها و مشکلات پژوهش

با توجه به اینکه مهاتما گاندی در دنیا و در کشور ما به خصوص، به عنوان مردی اخلاقی از او یاد می شود، خیلی ها او را به عنوان یک مرد سیاسی و دارای نظریات سیاسی در باب حکومت و جامعه نمی شناسند و حتی از نظریات او نسبت به سیاست و حکومت اطلاعی ندارند. همین باعث سؤال هایی درازدهان عمومی میشود که گفته می شود این موضوع ارتباطی با رشته علوم سیاسی ندارد و مربوط به رشته های الهیات و اخلاق است. همین این موضوع، موجب دلمشغولی ام در تدوین پایان نامه شد.

اما در مورد منابع اعم از کتاب و مقاله، مشکل چندانی در طول نگارش پایان نامه به وجود نیامد. منابع به طور کافی در دسترس بود، چرا که شخص مهاتما گاندی کتاب های زیادی را تألیف نموده، و آثار فراوانی هم در مورد او به چاپ رسیده است که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته شده است. اما نکته ای که قابل ذکر است این می باشد که کتاب هایی را که شخص گاندی آنها را تألیف نموده و در کشور ما ترجمه شده است شاید به ده عنوان کتاب هم نرسد، و اغلب کتاب هایی که در

^{۱۸}John Ruskin

^{۱۹}Sarvodaya

^{۲۰}Hind Swaraj

داخل کشور در مورد گاندی وجود دارد یا زندگی نامه گاندی است که توسط دیگر اندیشمندان و نویسندگان نوشته شده است یا منتخب نظریات گاندی می باشد ، و نکته مهمتر اینکه آن چند کتاب ترجمه شده در مورد گاندی هم ، تاریخ انتشارش به سال های پیش از انقلاب می رسد .

فصل دوم

چارچوب نظری

در این فصل به بررسی اندیشه عدم خشونت، پیشینه تاریخی و نظریه پردازان آن تا اوایل قرن بیستم می پردازیم:

۱-۲ تعریف عدم خشونت یا اهیمنسا^{۲۱}

یکی از معتقدات هندویی مهاتما گاندی، اهیمنسا یا عدم خشونت بود که او آن را محوری ترین ویژگی آیین هندویی می دانست، ویژگی ای که موجب شده بود تا این دین در طول حیات چند هزار ساله خود با سایر ادیاندر تعامل و تساهل بی مانند به سر برد و در برخی موارد آنها را جذب و هضم نماید.

((اهیمنسا یعنی بی آزاری و ناخشونت، مفهوم محوری آیین هندو^{۲۲} و آیین جین^{۲۳} است و این آرمان در آیین بودا نیز مهم بوده است. گرچه این اصطلاح در آیین بودا به کار برده نمی شده است ولی آیین جین آن را به حد اعلی رساند. پیروان آیین جین در پی آن بودند که از هرگونه آزار، حتیتصورت های نادیدنی حیات نیز بپرهیزند. گسترش آن در هندویسم، خصوصاً در نفی قربانی حیوان ودایی، و قبول گسترده گیاه خواری، احتمالاً تحت تأثیر این دو دین دیگر بود، هر چند که آشکارا جزئی از گرایش عمومی فرهنگ هندی نیز بود.)) (هینلز، ۱۳۸۶، ص ۹۸)

(ویاسا) در تعریف پرهیزگاری می گوید: ((عدم آزار یعنی عدم ظلم به جمیع موجودات در هر جا و به هر وسیله ای که باشد. (بی آزاری) ریشه کلیه پرهیزکاری های دیگر است و سایر منهیات از برای تحقق یافتن این اصل ممتاز اخلاقی وضع گردیده اند چنان که گفته اند: شخص برهنه هر چه بیشتر به زهد و تقوی اشتغال بورزد، به همان اندازه از منشأ آزار که به علت غفلت به وقوع می پیوندد، روی می گرداند و اصل عدم آزار را روسفید می کند.)) (شایگان، ۲۵۳۶، ص ۶۶۹)

((اهیمنسا را اغلب عدم خشونت ترجمه می کنند، ولی مفهوم آن فراتر از عدم خشونت است. ریشه واژه اهیمنسا کلمه سانسکریت (هِن) به معنای کشتن است، و شکل (هیمنس) در آن به معنای

^{۲۱} Ahimsa
^{۲۲} Hindduism
^{۲۳} Jainisme